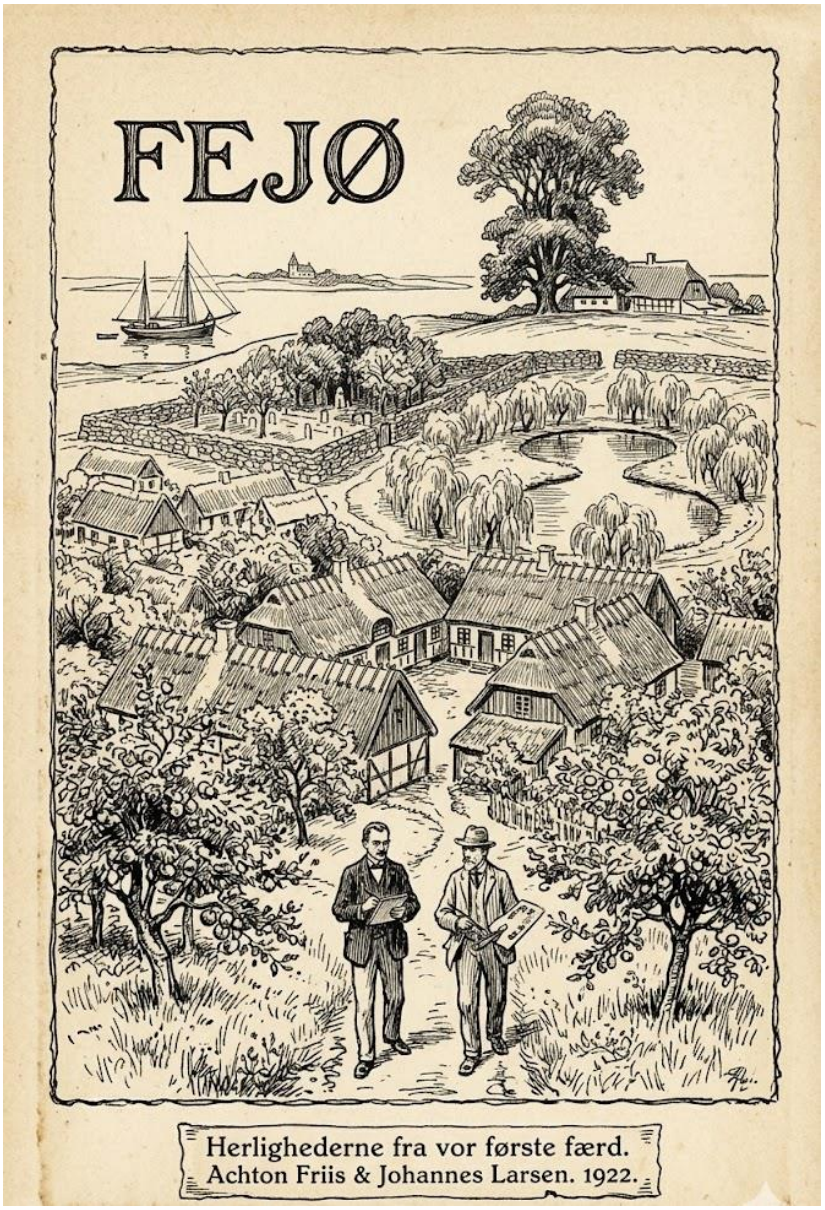

315

Fejø

En morgen ved syvtiden sætter vi os på vore cykler, som vi den foregående dag havde hentet i Kragenæs, for at begive os ud på vor første færd over *Fejøs* veje.

Men først må vi besørge de hårde pligter. Undervisningsministeriet har ingenlunde ydet dette værk sin støtte, for at jeg skulle skrive *digte* om vore øer. Her kræves de tørre fakta! Altså, kære læser, luk øjnene – havde jeg nær sagt – og slug den bitre skefuld. Man må give kejseren, hvad kejserens er. Senere skal du få ambrosia – om guderne og Fejø vil! Altså:

Fejø er Smålandshavets største ø. Sammen med Skalø, med hvilken den er landfast, dels ved et „Drag", dels ved en dæmning, er den 3092,3 tdr. land; af disse andrager Skalø vistnok henimod de 200. Fra Lolland er den skilt ved det omtrent 2 1/2 km brede Lindholms Dyb, eller snarere dettes forbindelse med Ståldyb; fra sin omtrent jævnbyrdige nabo Femø ved det næsten 4 km brede Femø Sund. Langagtig fra vest til øst – som næsten alle vore småøer – og stærkt indskåret af havet har den

en meget uregelmæssig form. Dens nordligste punkt hedder Skovnakke, det sydligste Avernakke Hage, mod øst ender den i Sletterne med Fejø Sletterev, i nordvest i Skalø med Nebberne som det nordligste punkt. Dens overflade er ujævn og småbakket, men når aldrig nogen betydelig højde; det højeste punkt er Bibjerg omtrent midt for Vesterbys sydside på øens vestlige del, det når kun 18 m; enkelte andre steder findes småbakker på 12–13 meters højde.

Øen falder i to dele, skilte ved et lavt, fladt engdrag, som fra bunden af „Kagevig" strækker sig tværs over dens midte i sydøstlig retning ned mod „Dybets Havn"; dette engdrag har tidligere uden tvivl været et sund, som har skilt øen i to dele. På den vestlige del ligger byen *Vesterby* med færgestedet „Vasen", hvorfra der er overfart til Kragenæs på Lolland, på den østlige *Østerby* med færgestedet Sletterev, som dog nu er nedlagt. Spredt på øen ligger mindre samlinger af gårde og huse, som bærer navnene *Sønderherred*, *Skoven*, *Andemose* og *Nørreherred*. Østerby har „Dybets Havn" i syd, en ret anselig havn for fiskerbåde og andre småfartøjer; den er øens vigtigste udskibningssted sammen med „Vasen" på vestsiden.

Fra havnen på sydøstsiden fører vejen mellem huse og villaer af nymodens præg – dette er sagt i nedsættende betydning og hensigt – op til Østerby, som heller ikke byder på andre skønhedsværdier end dem, der skyldes dens sir-

lighed og dens overvældende mængde frugthaver. Byen er ligesom Vesterby af imponerende længde, henimod 2 km, og tæt bebygget langs begge sider af vejen. Men kun ét sted føler man sig foranlediget til at stå af cyklen, det er hvor byens smedje ligger ved det smukke gadekær og spejler sine hvidkalkede mure og røde tage i dets stille vand. I al sin enkelhed er smedjen det eneste stykke arkitektur i hele den kilometerlange række, der rummer nogen skønhed. Vejen mellem de bovnende frugthaver er naturligvis til overflødighed vansiret af kolossale telefonpæle. Nogen landsbyidyl findes her sandelig ikke.[55]

Fra Østerby kører vi ad hovedvejen vestpå over et ensformigt, svagt bølgende land til Vesterby. Heller ikke den byder langs sin hovedgade på noget ejendommeligt eller smukt. Her er det samme væld af haver med frugttyngede træer som i Østerby – ja, Gud, hvad så vi ikke af frugt på disse øer! – Udsigten fra det højdedrag, hvorpå byen ligger, er ganske imponerende, især fra „Bibjerg", med sine 18 m øens højeste punkt. På stedet ligger en bondegård med en mægtig, enligtstående ask udenfor. Denne havde vi allerede bemærket fra langt hold ude på søen; den dominerer øen med sin højtløftede krone og er synlig fra hele arkipelaget som en vældig pinje, hvis top ligner røgen fra en vulkan. Året efter så vi dette træ helt ovre fra Omøs højder, en strækning på over 3 mil.

Fejø 11 Septbr 1922

317

Fejø 11 Septbr. 1922

Vi spiser smørrebrød i Vesterby kro, hvor der i anledning af, at beværtningen skifter ejer, i øjeblikket hersker et fælt roderi. Måske var det dette, som influerede på smørrebrødets beskaffenhed, det er det elendigste jeg har fået – men til gengæld var det så dyrt som på en førsteklasses restaurant i København. Der må jo være balance i tingene! Vi har overhovedet aldrig noget sted på øerne, hvor der var restaurant, selv i de tarveligste, kunnet spise til anstændige priser. Den almindelige udgift for os til fem stykker smørrebrød, en bajer, en snaps og en kop kaffe var for to mand mindst ti kroner – aldrig under!
Skælv ikke, naturdyrkere, I som søger ensomhed – dette bliver aldrig noget turistland!

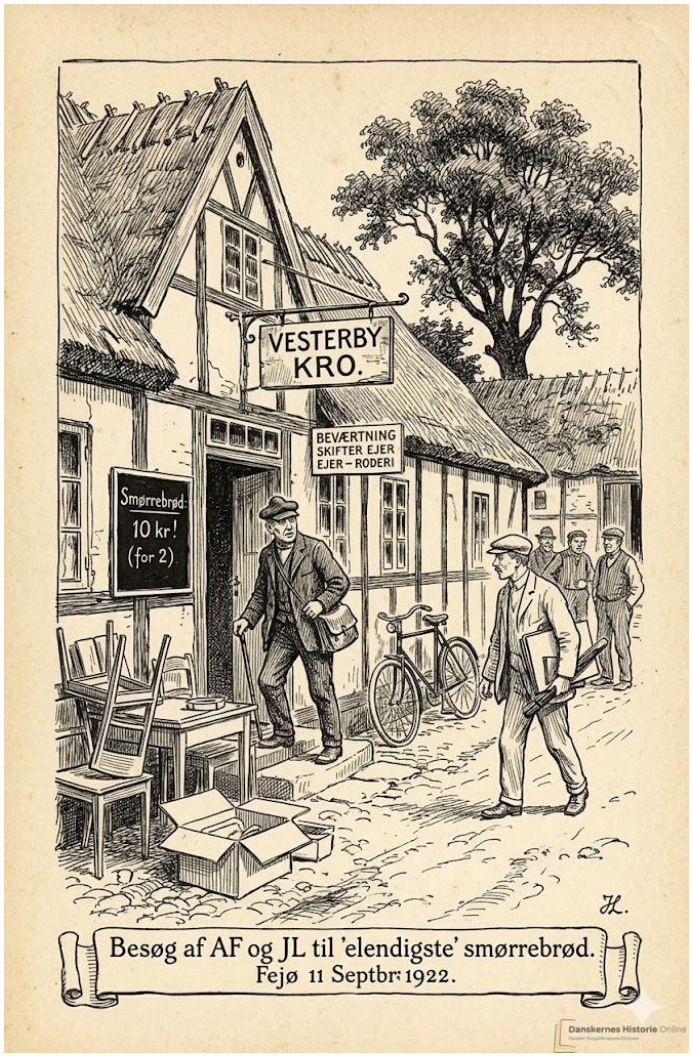

Fra Vesterby cykler vi gennem „Sønderherred“ for at komme ned til øens kirke, men gør fra vejen en afstikker sydvest på ad den lille vej, som fører ud mod Avernakke Hage (arre = aver = avre er det gamle ord for havre ligesom i Avernakø og andre steder). Afstikkere fører næsten altid til noget overraskende i modsætning til færdselen ad de slagne veje, og således gik det også her. Landet falder i brede bølger ned mod syd, og da vi svingede bort fra hovedvejen, fløj vi på frihjulet ind i et eventyrland af en mose, mægtig og vid som en steppe og opfyldt af en sammenhængende skov af tætte, høje

siv, hvor vi på den smalle vej oftest var helt borte mellem rørene. Det var „Storemose“, vi var plumpet ned i. Cyklerne skumplede på den knoldede bund, så vi af og til var ved at fare ud over styret. På højdepunkterne af disse hop fik vi ligervis som springhjortene i et pludseligt glimt udsigt over den ejendommelige sump med dens svajende sivskove, den smalle, slyngede sti og enkelte spredte, lyse pilegrupper.
Da vi kom ud på den anden side, fandt vi nærmest ude ved „Hagen“ en udstrakt, flad vejle, grøn og saftig som alting her, og brudt af laguner og damme.
Vejen langs sydøststranden forbi kirken er så tæt omringet af levende hegn, at man overhovedet kun ser de nærmeste af disse. Pilen er her helt borte, alle vegne ser man kun de kedsommelige stynede popler.
Kirken ligger besynderligt ensom på dette mærkelige afsides sted, kun få alen fra stranden og langt fra alle øens byer. Grunden til denne besynderlighed er den, at den oprindelig også tjente som kirke for alle de omliggende øers beboere, således også for Femøs, og den måtte ligge bekvemt for de tilsejlende folk. Den er lille, undersætsig og tætbygget – man tænker uvilkårligt på alle de storme, som fra det nære hav er faret hen over dens tag og mure. Om dens alder ved intet menneske nøjagtig besked, men den må være meget gammel. Thi kirken på Femø, som er yngre, rummer en prædikestol og en altertavle fra den katolske tid; dersom disse ikke er ført dertil andetsteds fra, må vi rimeligvis tilbage til det fjortende-femtende århundrede, når vi vil have alderen på Fejø kirke. Dens murværk og stil tyder også på, at den er fra denne periode. Den er opført af munkesten, kor og skib er romanske, tårnet sengotisk, alt nu overkalket. Den er smuk og ædel, og den passer til sin ensomme beliggenhed på den åbne flade med sit mærkelige lave og brede tårn med tag som en regelmæssig pyramide, der trods sin ringe højde er synligt langt ud over havet. Hvilken harmoni der er i dens strenge, fornemme linjer!
Indvendig er den i tidens løb blevet mishandlet ved restaureringer; således er den for ikke længe siden blevet forsynet med et fladt bræddeloft, som er bemalet med hæslige oliefarver. To gamle, meget smukke skibe findes ophængt under loftet.
En eneste fortrinlig bygning til har denne ø, det er den gamle, forhenværende birkedommerbolig, som vi finder, da vi kører herfra ad vejen tilbage mod Østerby. Den er et unikum på stedet ved sin fornemme patricierstil og ligger omgivet af en endnu pragtfuld og ejendommelig have. Efter at birkedommerembedet er ophævet, er den kommet i en bondes besiddelse og er indtil videre uskadt udvendig. Men med tiden vil den vel blive udsat for lidt af hvert. Den burde fredes som den eneste fornemme menneskebolig på øen.

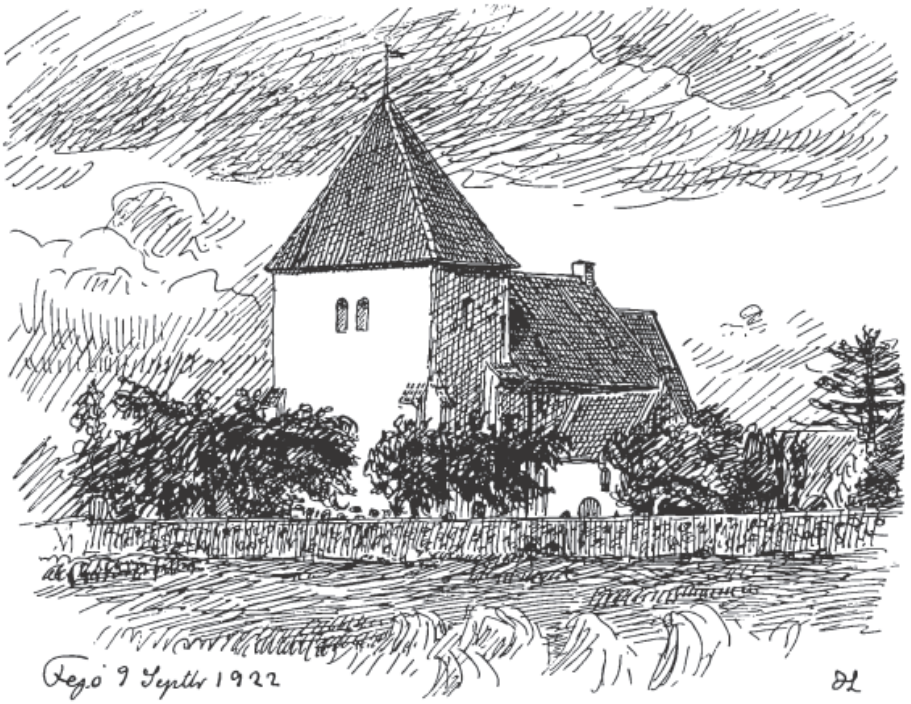

Fejø 9 Septbr 1922

Vi haster på ny gennem Østerby i hele dens enorme længde og kommer ud til „Andemose“ på østsiden, atter gennem et ensformigt terræn med evindelige, levende hegn. Ligesom Langeland, der også på østkysten har et Andemose med dets „Knøs“, har både Fejø og Femø *deres* på østsiden.

Overalt virker landskabet forstemmende på sindet. Det bedste, vi har set, er mosen; i øvrigt er det eneste formildende dette, at man en gang imellem kan finde et lille højdepunkt, hvorfra man kan se, hvad der er *uden for* øen. Her må man leve på „udsigterne“ – ligesom den fattige tårnvægter!

Heller ikke sydligere ved Sletterne og Sletterev fandt vi lise for vore tørstige sjæle.

Dagen derpå gik turen forbi „Skoven“ – således formodentlig kaldet, fordi øens sidste skovrest har stået her – til „Skovnakke“, øens nordligste odde, som begrænser „Kagevig“, der vestligst har sin grænse i Skaløllille. Bestandig det samme øde, alt er dyrket – her mangler *natur*! Det er det fedeste, gennemrodede Lolland om igen. Trods det vidunderlige efterårsvejr med alle „høje himmelporte“ åbne, er der hernede ved jorden dødsens kedsommeligt. Vi kan være glade for, at vi ikke fik Fejø at se i regnvejr – det måtte være fælt!

Over de flade jorder, der alle sammen er stubmarker, kartoffel- eller roe-

marker, ses næsten ikke en blomst. Kun den lille „grine til middag“ lyser ensom inde fra stubmarkerne med sit lille koralrøde bæger op mod den store livgiver, der ellers har et fælt mas med at lokke et smil frem på Fejøs flade ansigt.

Men den dag blev navnkundig ved, at den endelig landskabeligt reddede øen fra den fuldkomne og endelige tilintetgørelse! Det var, da vi fra hovedøen begav os forbi Noret ud ad Draget for at komme over til Skalø. Men herom først senere under denne. Thi måske er det i virkeligheden Skaløs fortjeneste!

Vi besøgte den gamle, forhenværende lærer Skrydstrup i Vesterby, en elskværdig og fin gammel herre, i hvis hus vi blev yderst gæstfrit modtaget, og hos hvem jeg fik en mængde oplysninger om øen, dens beboere og dens dyreliv.

Efter hans udsagn hørte Fejø i gammel tid som riddergods under det for længst forsvundne Ravnsborg på Lolland. Borgen lå ved kysten nær den nuværende landsby Ravnsby, hvor man endnu finder dens voldsted på den 19 m høje Ravnsby Bakke eller „Ravnshøj". Beboerne har imidlertid aldrig været fæstere. De fleste af øens gårde har nu en gennemsnitsstørrelse på 40 tdr. land, kun ganske få er større; men jordens bonitet gør dem til fortrinlige ejendomme.

Ved „Skoven" på Marius Lunds mark lå forhen voldstedet af det gamle „Dragsbjerg Slot"; men af dette er nu ethvert spor forsvundet. Mange steder er der fundet mængder af redskaber og våben fra oldtidsbebyggelsen, men aldrig inden for mands minde gravhøje eller dysser. Det er dog sandsynligt, at sådanne har været her, men at de for længst er nedpløjede.

Beboerne kaldes af indbyggerne på de omliggende øer „fejbattinger", medens Femøs beboere kaldes „fømboer". Øbattinger er for øvrigt lollændernes spottenavn til folkene på alle småøerne heromkring. *Batting* er oprindelig benævnelsen på en endnu ikke flyvefærdig fugleunge; senere er den gået over til at blive betegnelse for en hjemmefødning, som aldrig har haft næsen uden for sin egen rede. En sådan kaldes i Jylland en „jydebatte".

Befolkningstallet på øen viser det usædvanlige forhold, at medens her tidligere var henimod 1500 indbyggere, findes her nu kun 1280. Nogen bestemt grund til denne nedgang er ikke påvist, men måske skyldes den den almindelige udvandring til storbyerne. Her findes for disse godt tolv hundrede mennesker to mægtige gæstgivergårde, en i Øster- og en i Vesterby; de lever i den vildeste konkurrence og overbyder hinanden i fantastiske påfund af fristelser for at trække gæster til. Og de besøges livligt af ungdommen, der

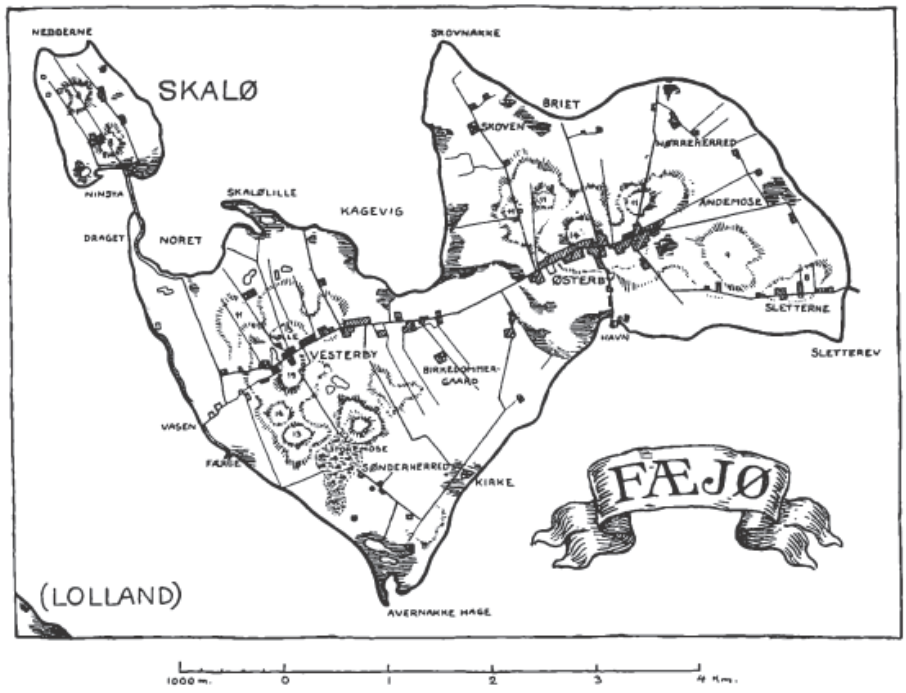

her som andre steder måber i biografteatrene eller gribes af dansedelirium, når blot en grammofon spiller en negermelodi – ganske som i vor fortrinlige, højt kultiverede hovedstad. For så vidt synes udvandring ganske overflødig.
Her er i det hele et moderne sving over alle ting. Vesterbyerne har i øjeblikket leveret modparten i Østerby en alvorlig knock-out ved at bygge en stor udskibningsbro ved „Vasen“ til 130.000 kr., ganske vist med støtte fra Nakskov by. Herfra foregår nu trafikken, ind- og udskibning af varer samt personbefordring (og udvandring) fra den vestre del af øen over Kragenæs på Lolland, alt med motorbåde – overfartstid 20 minutter!
Øens gamle forbindelse med Lolland gik over Bandholm, hvad man endnu sporer i ordsproget: „Der skal en god tro og et par brede fødder til at gå fra Bandholm til Fejø.“ Det var vel sjældent, at troen var stærk nok, selv i de tider.
Foruden deres fortrinlige agerbrug har indbyggerne mængder af rationelt drevne frugtplantager. Avlen har i disse og i haverne i år været så overvældende rig, at en mængde træer er væltet under vægten af frugtmængden. Overalt, hvor vi kommer, ses langs veje, i grøfter og inden for havernes hække den nedfaldne, delvis modne frugt ligge og rådne, ikke i hundredvis af pund, men i tusindvis af læs! Her er en overflod, så ingen mere vil samle det op, og svin og fjerkræ gider ikke æde mere deraf.

Hvad vi fik at se af dette spild af næringsværdier på disse småøer, grænser til det utrolige; men herom mere senere.
Der findes om øen et *sagn*, som for øvrigt har masser af paralleller andre steder: En trold på Lolland havde set sig galhovedet på Fejø kirke og bombarderede den fra Ravnsby Bakke med kampesten. Han har kun ramt dårligt, thi mens kirken slap uskadt, blev farvandene rundt om øen opfyldt af de store sten, som man kan se dér den dag i dag.
Et andet, mere originalt lyder således: For omtrent tyve år siden kom der brune rotter til øen. Deres tilsynekomst forklares på følgende måde: For noget over hundrede år siden viste der sig pludselig en gammel, af beboerne ganske ukendt kvinde, som gik omkring og tiggede. Da alle var så gode og venlige imod hende, kvitterede hun for dette med løftet om, at det skulle vare hundrede år, inden der kom nogen rotte til øen.
Nu er tiden altså udrundet; men hvad skal man gribe til, nu da feerne er forsvundet af landet?
For øvrigt bør befolkningen kunne tåle denne *ene* plage, thi her findes på øen ellers hverken ræve, muldvarpe, måre, ildere, lækatte, mus, skader eller – oksebremser! Lykkelige ø!

(Illustration: Tegning af kystparti/vand med træer, dateret Fejø 11 Septbr. 1922)

323

Af vildt er her en del agerhøns, som for få år siden indforskreves fra Tyskland og trives godt. Derimod er her kun ganske få harer, vel sagtens er de bortskudte, thi livsbetingelserne må dog ellers her være de bedst mulige. En eller anden ræv lusker lejlighedsvis over isen fra Lollandssiden, men bliver øjeblikkelig jaget og skudt.

Gennem lærer Skrydstrup kom jeg i berøring med et par af beboerne og fik tegnet en bonde af gammel Fejøslægt, som trods sit ejendommelige ydre ikke er langt fra at være den typiske fejbatting. Det var Niels Hansen fra Vesterby, en ret utilgængelig og kantet mand, tavs som graven, men af en egen, stejl skønhed, streng som en nordamerikansk indianer i sine træk med den mærkelig tilbagefaldende, høje pande og med det stolte, stille smil. Jeg har set adskillige af denne type her på øen, nogle tørre, lidt visne bønder, meget forfinede. Han skal sammenlignes med portrætterne af Bogøfolkene og typerne fra Nyord, for at man kan forstå, hvor jeg vil hen. Se på dem sammen!

Det var først efter en omhyggelig introduktion og længere forhandlinger mellem familiemedlemmerne indbyrdes, at han gik på skafottet; men en bedre model til at sidde stille har jeg aldrig haft. Han er en af de få bønder, jeg har tegnet, som ikke faldt i søvn i stolen. Det er såre svært for disse friluftsmennesker at sidde stille i timevis.

Ikke nær så heldig var jeg, da jeg i samme ærinde opsøgte hans broder i dennes gård i nabolaget. Man havde for øvrigt forberedt mig på at møde lidt af hvert ved at indfinde mig dér. Men vi har forbindsstoffer med, og det hænder jo, at ekspeditionsmedlemmer sætter livet til; det må man gøre op med kone og børn, inden man ta'r hjemmefra.

Han boede i en stor bondegård på byens søndre side, hvor man i modsætning til langs hovedvejen endnu finder en del prægtige gamle, typiske bøndergårde. Hans var en af de smukkeste og bedst bevarede, en anselig bindingsværksbygning med de typiske gavle, hvor bræddebeklædningen af utjæret træ går halvt ned over gavlfeltet.[55]
Hans Hansen stod uden for sin gård, da jeg nåede derhen. Efterhånden som jeg kom nærmere, blev jeg mere og mere imponeret af hans ydre og holdning; det er en af de smukkeste gamle karle, jeg har set, han mindede om broderen, men var større – han lignede en høvding, men med et så indædt gnavent udtryk i ansigtet som Ahasverus må have haft, da han sad guldgul og sur „som ett lejon i ett jungfrubur." Fra det øjeblik, vi blev hinanden var, stod han stille med front imod mig og med tommelfingrene i vestens ærmegab. Jeg nåede ham på to alens hold, og han så på mig uden at blinke.

Så stille står en stor hanhund af fin race, der kender sine fortrinlige bideredskaber, når en fremmed hanhund nærmer sig for at snuse . . . Vi så lidt på hinanden. Så hilste jeg. „Jeg kommer fra Deres bror," begyndte jeg, „og lærer Skrydstrup har omtalt Dem for mig. Det var vel ikke muligt, at jeg kunne få en samtale med Dem?" „Nej!" „Jaja, så må De jo undskylde! Men jeg må måske ha' lov til at fotografere et billede af Deres gårdsplads, den skal være så smuk. Det er til eget brug, og De skal ikke købe det!" „N–nej!" „Det var kedeligt. Men *udvendig* må jeg vel tage et billede af gården?" „N–NEJ!" Hans første nej havde virket som et svirp af en pisk. De to andre var fuldkommen ubeskrivelige. Da jeg så, at her intet som helst var at gøre og at alt dog var tabt, trak jeg mig tilbage til vejen, hvor jeg – jeg indrømmer, at det var på dril – stillede mit fotografiapparat op med mundingen vendt mod gårdens længer. Da han forstod min hensigt, gik han hen og lukkede porten ind til gårdspladsen, hvorpå han trak sig ind ad sin dør og slog den i med et brag. Det sidste skulle jeg ikke have gjort; for nu tænkte han ondt om mig! Hvor var han pragtfuld! Og som det meste andet, der er iøjnefaldende smukt og sublimt, er han absolut ubeskrivelig med elendige ord. Han kunne kun males. Han er ungkarl og lever ensom og ganske tilbagetrukket. Hans gård er en af de ældste og smukkeste på øen. Uden for den led jeg et af mine store nederlag. Dette er en befolkning, sagde jeg til mig selv, da jeg trak mig tilbage i god orden – en befolkning uden autoritetstro. Her kommer jeg, en pæn og velklædt, forholdsvis dannet mand, ikke nogen forbandet københavner i modedress, heller ikke nogen egentlig mistillidvækkende kunstnertype, som vil sælge oliemalerier til 5 kr. i ramme. Tværtimod, jeg kunne efter mit ydre være herredsfoged, næsten præst! Og dog blev jeg behandlet på denne vis. Ingen autoritetstro – det er tidens tegn. Hvor glider vi hen – – ?
Det hændte af og til, at vi på vor vej stødte på mærkelige beretninger om embedsmænd på disse småøer, historier fra før og nu, som folk halvt smilende, halvt beklagende berettede om deres legemlige og sjælelige forsørgere – læger og præster. Og man spørger sig selv: Er det ikke *for* ofte et held, når befolkningen på en lille ø i så henseende får, hvad den kan være tjent

BONDE FRA VESTERBY PÅ FEJØ

med? Handles der ikke af og til letsindigt ved besættelsen af embeder på disse afsides steder, hvor de nævnte embedsmænd ofte er – eller bør være – de fornemste repræsentanter for kultur og dannelse og som sådanne kan øve en overordentlig stor indflydelse på befolkningen? Kunne det ikke blive skik at lade yngre, dygtige præster og læger begynde deres embedsbane på sådanne steder, hvorfra de dog siden kan avancere, i stedet for som nu at de bedste af de ældre holder sig borte derfra og embederne ofte bliver en forsørgelsesanstalt for mere eller mindre værdigt trængende uden særligt hensyn til evnerne? Befolkningen er på dette punkt besynderlig tålmodig, den indser vel, at man nutildags ikke får ret meget uden klingende mønt. – Men hvad synger ikke salmisten: Ak, søger de ydmyge steder ...

Der var en stærk modsætning mellem den modtagelse, jeg havde fået hos Hans Hansen og den, jeg lidt senere fik hos ejeren af den gamle stubmølle, som ligger nord for vejen gennem Vesterby. Det gamle møllerpar bor i et yndigt lille hus lige i møllens nærhed, omgivet af en bugnende frugthave. Møllerens bedstefar var den første af slægten, som drev møllen; men denne er langt ældre, mindst 200 år, fortæller han. Og den har været holdt i gang lige til i fjor. „Men nu er mølleren blevet for gammel; møllen derimod fejler ingenting, den tygger sit fo'er godt nok den dag i dag."

Nå – lidt fejler den da for resten, for to af dens vinger er faldet ned, og den har i de senere år derfor måttet nøjes med at gå for halv kraft. Men i fjor strøg mølleren altså kommandoen; de to gamle lever nu af deres have og høns – og møllen står stille og tænker sit.

Her som alle steder ligger plæner og havegange oversået med frugt af al slags i læssevis. Det knaser under støvlerne, man vader og glider, hvor man end træder. „Der er alt for meget i år og ingen pris på det," siger den gamle mand, „de handlende i byerne køber den udenlandske frugt for langt under halvdelen af, hvad vi kan lade vor plukke for."

Ja, det er sådan det forholder sig. I disse septemberdage, hvor haverne og plantagerne på Smålandshavets rige øer ligger halvvejs skjult under fin, gylden frugt, går befolkningen i andre dele af landet og sukker forgæves efter at få del i denne rigdom. Naturligvis bliver denne trang så vidt muligt afhjulpet. Man behøver blot at gå op på en af øens højder for at se, på hvilken måde det sker: herfra ser man dag ud og dag ind alle sunde og bælter vrimle med tyske kuf'er og tjalke, tungtlastede på vej mod byernes havne, tomme, når de haster efter ny ladning, alt hvad motor og sejl kan trække. Det er den tyske frugt på vej til stæderne i landet, hvor den afsættes for den halve pris af den, vor egen koster!

Her må vel være noget forbandet galt i regnskabet et eller andet sted, siger

man! Nej, aldeles ikke, svarer frugtavleren, vi må for nedplukningen alene betale mere pr. pund, end vi får hos køberen. Altså betaler det sig bedst at lade frugten ligge og rådne. Og videre: Fra det øjeblik, da frugten er i havn, f. eks. i hovedstaden, og til den når til vinduet i detail-udsalget, er den yderligere fordoblet eller tredoblet i pris. *Voila!*
En måned senere købte jeg på en anden ø hernede en kasse gravenstener for 7 øre pundet og sendte den til København, hvorved prisen steg til 10 øre.

329
Jeg kunne have fået 30 tons på samme betingelser og solgt for 12 øre med stor fortjeneste.
Men jeg er jo heller ikke mellemhandler!
Mens vi snakker, sidder de to gamle sammen med mig på bænken uden for deres lille hus. Det er blevet aften, og den sidste solglans falder ind gennem løvet i den gamle have og lyser blidt ned over de to. Foran dem på et trappetrin sidder en gråstribet kattekilling og sover. Her er så stille, så fredeligt og harmonisk. De to mennesker er så mærkelig milde, så overbærende i alt, hvad de taler om. De er jo for længst havnet på den bred, hvor deres egen sol er ved at dale, og ser sig nu roligt tilbage mod den anden fjerne, hvorfra de har fulgtes ad hele livet.[56]
Højt bag dem, synlig over havens træer, løfter den bedagede stubmølle sine to arme – lidt på skrå står de, som for at tage den sidste afsked med verden i et ømt favntag.
I Valdemar Sejrs Jordebog nævnes der „hus“ og hjorte på øen, og den kaldes her Fæø. Til denne den ældste kendte form for dens navn har det bløde øbomål føjet j, og navnet falder derved noget glattere på tungen.
Den gamle historieskriver Helvaderus fortæller om Lolland, at de fleste indbyggere kom hertil fra Jylland i året 2140 efter verdens skabelse! Måske er da småøerne heromkring blevet befolkede ikke længe efter; skade, at tidspunktet for verdens skabelse er så problematisk. Har han ret, er det en ældgammel befolkning på disse kanter. Helt ublandet er den jo ikke forblevet siden da.
A. Hannover kommer i et videnskabeligt værk fra 1860, hvor han bl. a. strejfer racespørgsmålet her i landet, med følgende bemærkning: „Antallet af Blondiner og Brunetter i Danmark er omtrent lige stort, dog saaledes, at Antallet af Blondiner maaske er noget større, især naar Kvinder med rødt Haar regnes med i denne Klasse. Blondiner have Overvægt i Sorø Amt, paa Bornholm, Fyen og især i Nørrejylland, hvor den danske Befolkning maaske har holdt sig renest. I Præstø Amt, paa Møn, Lolland og Falster er Brunetternes Antal meget større, hvor man nok kan antage en Indblanding af vendisk Oprindelse.“
Beboerne af disse øer i Smålandshavet skal i ældre tid have været et meget voldsomt folk. Endnu så sent som i 1859 siger P. Rhode i „Samlinger til Laalands og Falsters Historie“ om beboerne af Fejø, at de indtil for få år siden var bekendte for deres ustyrlighed, hvad der især lagde sig for dagen på deres rejser til og fra sessionen i Nakskov. Vel sagtens særligt dér, fordi det var den eneste lejlighed, hvor de uden for øen optrådte i flok. Dette slemme ry har de i al fald senere mistet.

331
Noahs dage, har medvirket ved dens fremstilling. Den har lemmer som en broholmer, ører som en schäferhund og et træt smil omtrent som en gravhund, der et langt liv igennem har været model for en kunstner ved Fliegende Blätter. En dag spørger jeg ham, om han aldrig har haft anden hjælp om

bord. „Jo–o," tilstår han efter nogen tøven, „jeg havde jo engang en husholderske." „En husholderske!" sagde jeg. „Jae–e, sådan da, hvad man skal kalde det. Den skar rejti' godt – og også temmelig længe, for resten. Men – æ, nej – den gik ikke i det lange løb. *Hun blev en ragekniv*, kortsagt sgu! Men ingen roser uden torne, sa'e haren, han kyssede pindsvinet." Han er færdig med at udtale sig om *det* punkt. Han lukker kæberne med et hak. Og skærsliber Jens P. Petersen af dæksbåden „Haabet" fra Nykøbing sidder en stund og stirrer drømmende ud over Smålandshavet. Så vender hans tanker pludselig tilbage til nutiden og forretningen. „Ne–ej, som jeg sa'e før og alti' vil blie ved med – jeg bryder mig ikke om at føjte rundt fra sted til sted, jeg holder mig til den *faste* kundekreds, det er den, der klodser. Og jeg har alti'er holdt mig udelukkende til de øer, som jeg *har*!" „Hvad er det for øer?" siger jeg. „Jow, det er Rågø og Askø og Fejø og Femø og så et par an're her af Smålandene i venstre side. An're øer kommer jeg ikke til, *je'* ska' ette på opdagelsesrejser! For resten, engang havde jeg så småt tænkt på at stikke over og lave Samsø. Det ska' være go'e folk dér. Men så er jeg kommet i tanker om, at den er nok for stor – jeg mener, at på sådan et større land som den, dér render vel en bonde rundt med en slivesten oppe på landevejen!" „Bonde" er et frygteligt smædeord i hans skippermund. Forrige vinter, da frosten var hård og vandet opfyldt af drivende isflager, havde han en oprivende sindsbevægelse. Han var midt ude på Smålandshavets vestlige del, da drivisen skruede sammen om ham så hastigt, at „Haabet" kom i besæt og sad uhjælpeligt fast. Han var alene om bord dengang, heldigvis – husholdersken var rendt, og hundehvalpen endnu ikke født ... Isen drev hastigt vesterud med vind og strøm og tog „Haabet" med, og det blev henimod aften, inden han fik en lille damper i sigte, som på hans kalden arbejdede sig hen til ham. Hans skude havde flere gange været på nippet til at blive skruet ned, da damperen kom til og lavede en sejlrende for ham og tog ham på slæb, til han endelig ved hjælp af sin egen motor kunne luske ind til Nakskov. Den farlige del af turen havde han skildret med fuldkommen ro, men fra det øjeblik, damperen slæbte af med ham, sporede jeg en slags sindsbevægelse i hans røst.

„Uha," sagde jeg, da han endte beretningen, „det var spændende!" „Ja, det var'et fandeme – men det *blev gratis!*"

Den generøse kaptajn på damperen havde ikke villet beslaglægge Jens P.s årsindtægt for at holde sig skadesløs.

En dag forærede vi hundehvalpen en halv skinke på mindst fire pund, som en velynderinde havde skænket ekspeditionen, men som ad postvæsenets uransagelige veje havde været fjorten dage om at nå os. Da den arriverede, kunne den selv gå om bord fra kajen. Vi syntes, det ville være dyrplageri og sejpineri at udsætte den for den sindsbevægelse at komme på aftensbordet flere gange i træk.

Hunden på „Haabet" var alene den aften, da skinken blev kastet for den, og den sprang på den, som en tiger i Kolosseum ville have styrtet sig over en indremissionær. Det var umuligt uden at risikere fingrene at standse dette frygtelige måltid, der i løbet af seks-syv minutter afgjorde skinkens skæbne.

Næste morgen fortalte skærsliberen mig, at hvalpen om natten havde tørstet så gruopvækkende, at han seks gange måtte op og gi' den vand. „Og idaw er det ikke muligt at få den til at æde fedt, og den er endda ellers så grusom meget for alt, hvad der er fedt!"
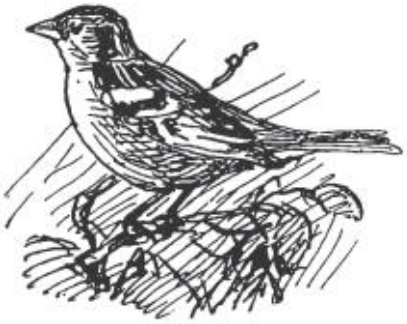
Jeg turde ikke røbe årsagen til dette omslag hos hans hjertensven, men foretrak at fortie sandheden. Jeg var lykkelig over, at det mærkelige dyr ikke var revnet.